

Maantieteellinen tutkimus ja Seinäjoen yliopistokeskus Etelä-Pohjanmaalla

Etelä-Pohjanmaan korkeakoulutoiminnan kehittäminen ei ole historiallisesti ollut kovin helppoa, vaikka alueella on ollut sinnikäs korkeakoulutoiminnan edistäjien joukko, jolla on ollut ”sivistyksen hinku”. Korkeakoulu yhdistys perustettiin Etelä-Pohjanmaalle vuonna 1960, mutta alue ei saanut omaa yliopistoaan vahvan aluepolitiikan vuosikymmenenä. Etelä-Pohjanmaa muodosti kuitenkin oman talousalueensa, ja alueella koettiin tarvittavan omia korkeakoulupalveluja.

Monien ponnistelujen jälkeen yliopistollinen toiminta alkoi Seinäjoella vuonna 1981, jolloin Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus aloitti toimintansa. Vuonna 1988 Seinäjoella aloitti Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Kolme vuotta myöhemmin Sibelius-Akatemia perusti yksikön Seinäjoelle, ja vuonna 1998 kaupunkiin perustettiin myös Vaasan yliopiston yksikkö. Vuonna 2002 Tampereen teknillinen yliopisto laajensi tutkimustyötään Seinäjoelle.

Yliopistotoiminnan alkuvaihe Etelä-Pohjanmaalla painottui muiden suomalaisten filiaalien tapaan koulutukseen ja erityisesti täydennyskoulutukseen. Helsingin yliopiston yksikkö keskittyi kuitenkin toiminnassaan tutkimustyöhön ja siihen perustuvaan kehittämistyöhön. Toiminta vakiintui, mutta maakunnassa haluttiin edelleen vahvistaa alueen osaamista. Vähän ennen vuosituhannen vaihdetta alueen kehittäjäorganisaatiot asettivat Seinäjoella tavoitteekseen lisätä olennaisesti alueella tehtävää tutkimusta, jolla on liittymäkohtia alueen elinkeinotoimintaan ja palveluihin. Yhteistyössä tutkijoiden kanssa laadittiin tutkimusstrategia, joka korosti tieteellisen tutkimuksen roolia osana alueen osaamisympäristön vahvistamista. Strategia toteutui ja toteutumista voisi kuvata myös aluekehityksen moniulotteisena tarinana.

Maantieteellä, maantieteilijöillä sekä aluetieteilijöillä on ollut tärkeä rooli eteläpohjalaisen korkeakoulutoiminnan kehityksessä, ehkä jopa yllättävän monella tapaa. Tarkastelen kirjoituksesani, millä tavalla maantiede ja maantieteellinen tutkimus ovat olleet ja ovat edelleen mukana yliopistollisessa toiminnassa Seinäjoella. Samalla arvioin maantieteellisen tiedon kysyntää yliopistokeskuksen näkökulmasta.

Yliopistokeskukset täyttämään yhteiskunnallisia odotuksia

Yliopistokeskukset perustettiin Suomeen 2000-luvun alkuvuosina, jolloin päätettiin, että uusia yliopistoja ei enää perusteta. Muutamilla yliopisto-

kaupunkien ulkopuolisilla paikkakunnilla oli noina vuosina mittavaa yliopistollista toimintaa, joka oli järkevää organisoida jotenkin. Erityisen paljon näissä kaupungeissa tarjottiin koulutusta. Silloisen opetusministeriön johdolla ja yhteistyössä yliopistojen kanssa päätettiin, että toiminta kootaan yhden sateenvarjon alle, ja tätä organisaatiota kutsutaan yliopistokeskukseksi. Uudet keskukset perustettiin Kajaaniin, Kokkolaan, Lahteen, Mikkeliin, Poriin ja Seinäjoelle. Keskukset aloittivat nyky muodonsaan vuoden 2004 alussa.

Yliopistokeskuksia saattoi lähestyä monesta näkökulmasta. Joillekin ne edustivat miniyliopistoa. Toiset taas näkivät niissä uudenlaisen akateemisen organisaation, joka tekee tutkimusta ja kehittää koulutusta läheisessä vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Kolmannet näkivät keskukset tärkeässä roolissa alueiden tietoyhteiskuntakehityksessä.

Yliopistokeskusten toiminnalliset profiilit vaihtelevat. Profilia, eli tutkimuksen ja koulutuksen painopisteitä ja muotoja, ovat muokanneet kulloinkin yhteiskunnallinen tilanne sekä alueen kysyntä ja odotukset. Seinäjoen yliopistokeskus poikkeaa muista keskuksista siinä suhteessa, että siellä tehdään poikkeuksellisen paljon tutkimusta. Syksyllä 2013 keskuksessa toimi 22 tutkimusryhmää. Luku on suuri suhteessa keskuksen kokoon.

Möy yhteiskunnan kysyntä vaikuttaa toiminnan sisältöön. Yliopistollisen työn roolia ja sisältöä on analysoitu ja suunniteltu paikallisissa yliopistoyksiköissä. Vuonna 1999 valmistui Etelä-Pohjanmaan korkeakouluverkoston toimintamallia käsitellyt raportti (Sotarauta ym. 1999), jonka perusteella verkostolle asetettiin alueelliset kehittämistavoitteet. Etelä-Pohjanmaalla työskennelleillä aluetieteilijöillä oli keskeinen rooli raportin laatimisessa, mutta jo ennen sitä alueella oli tehty mittava määrä maantieteellistä maaseutututkimusta. Tutkimuksella haluttiin tuoda tiedollisia eväitä päätöksentekoon ja tavoitteiden asettamiseen (esim. Katajamäki & Kaikkonen 1991). Työssä oli luova, tulevaisuuteen suuntautunut ote. Tämä alueellisesta kehittämistarpeesta syntynyt tutkimusperinne elää vireänä myös muualla Suomessa (esim. Hyryryläinen ym. 2012). Perustiedon hankkimisen lisäksi tutkijat osallistuvat aktiivijoina ja kommentoijina alueellisiin suunnitteluprosesseihin sekä uudenlaisten strategioiden rakentamiseen.

Tulevaisuuteen suuntautuneen suunnittelutyön tuloksena Etelä-Pohjanmaalla omaksuttiin vuosituhannen vaihteessa jopa uhmakas maakunnallinen kehittämisstrategia, jossa panostettiin tietee-

liseen tutkimukseen huomattavan paljon. Kun tavoitteet julkistettiin, kaikki eivät uskoneet niihin. Epäilijöitä oli niin elinkeinoelämässä kuin akateemisessa maailmassakin. Monet suhtautuivat epäluuloisesti esimerkiksi mahdollisuuksiin rakentaa Seinäjoelle aito tutkijayhteisö sekä tutkijoiden kyyyn ottaa huomioon ympäröivän alueen odotukset. Epäilyksiä herätti myös rahoituksen löytyminen tutkijaryhmille.

Eteläpohjalainen työ sai kuitenkin sisällöllistä ja menetelmällistä tukea kansainväliseltä alueellisten innovaatioympäristöjen tutkimukselta. Siinä tieteelliselle tiedolle ja koulutukselle asetettiin tärkeä rooli. Kansainvälinen tutkimus tarjosi empiiristä tietoa alueellisesta kehittämistyöstä erityisesti läntisessä Euroopassa ja Yhdysvalloissa.

Epanet tutkimusstrategiaksi

Vuosituhanne vaihteessa omaksuttuun kehittämiss strategiaan sisältyi konkreettinen tavoite perustaa niin tuntuva määrä uusia tutkimusryhmiä, että ne voivat nousta alueella tehtävän tieteellisen työn tasoa ja lisätä tiedeyhteisön vaikuttavuutta. Tuntuva määräksi arvioitiin 12 tutkimusryhmää. Jokaisen ryhmän tutkimustyössä tuli olla kytkentä alueen elinkeinoelämän tai kulttuurielämän painopistealueille. Valittujen tutkimusalojen tuli olla valtakunnallisesti uusia. Lisäksi jokaiselle ryhmälle asetettiin tavoitteeksi verkostoitua paikallisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Ryhmien johtamista varten perustettiin yliopistojen kanssa yhteistyössä professuurit, joiden rahoituksen alueen toimijat keräsivät Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhdistyksen johdolla.

Tutkimusstrategian rakentamisella oli siten vahva maantieteellinen viitekehys ja tavoitteiden asettaminen perustui käsitykseen tietoa ja osaamista painottavasta alueiden kehityksestä sekä kehitykseen vaikuttavista tekijöistä. Alueellinen into toteuttaa strategiaa oli todella suuri. Jo vuonna 2006 huomattiin, että tutkimusryhmien alkuperäinen tavoite (12 tutkimusryhmää ja professuuria) tullaan ylittämään.

Kehittämistyön sisältöä kuvaa se, että ensimmäinen tutkimusryhmä ja professuuri päätettiin perustaa aluetieteen alalle. Tutkimusalaksi määriteltiin kaupunkien strateginen kehittäminen. Runsaasti vuorovaikutusta sisältävän työtapansa ansiosta aluetieteilijät olivat saaneet alueen organisaatiot ja ihmiset kiinnostumaan tutkimuksesta ja sen vahvistamisesta. Tutkijat yhteistyössä alueen hallinnon kanssa olivat tehneet nykytila-analyysejä, rakentaneet vision, asettaneet tavoitteita ja keränneet kansainvälistä aineistoa. Vauhdikkaasta alusta huolimatta tutkimusverkoston rakentajilla

oli paljon ratkaistavia asioita. Haasteita tuottivat esimerkiksi rahoituksen hajanaisuus sekä sopivien tavoitteiden määrittely.

Tutkimusta tehdessään ja kehittäessään sekä ulkopuolisten tahojen kanssa toimiessaan tutkijat irtautuivat perinteisestä roolistaan ja laittoivat itsensä likoon. Tutkijat ehdottivat, kommentoivat, tekivät aloitteita ja ottivat vastaan palautetta. He osallistuivat suunnitteluun ja aktiivisina henkilöinä heitä myös kutsuttiin työryhmiin ja valmistelutyöhön. Tutkijoiden täytyi olla myös hyviä kuuntelijoita. Heidän oli välitettävä itsestään kuvaa oppimishaluisina ja laajoista asiakokonaisuuksista kiinnostuneina ammattilaisina. Tällaisessa työssä laaja-alaisella maantieteellä oli tärkeä rooli.

Tutkimusstrategia sai nimen Epanet. Sekakielinen nimi kuvaa Etelä-Pohjanmaan alueellista yhteistyöverkostoa, jonka tarkoitus on vahvistaa akateemista tutkimusta. Verkoston rakensivat alueen kehittäjäorganisaatiot, sekä ennen kaikkea ne ihmiset, jotka työskentelivät alueella monissa rooleissa. Rakentamisprosessi osoitti, että aktiivisten ihmisten tunnistaminen ja heidän keskinäinen vuorovaikutuksensa ovat alueen kehittämisen ydinasioita.

Kun yliopistokeskukset aloittivat vuonna 2004, Etelä-Pohjanmaa tuli Seinäjoen yliopistokeskusten myötä osaksi valtakunnallista akateemista verkostoa. Samalla alue sai käyttöönsä pienen määrän valtion taloudellisia resursseja. Näiden resursien merkitys kasvoi suureksi, kun tutkimusryhmien toimintaa alettiin projektirahoitusvaiheen jälkeen vakiinnuttaa.

Päätöksentekoa tukevaa ja ratkaisuja etsivää tutkimusta

Maantieteellinen ja aluetieteellinen tutkimus ovat vaikuttaneet objektiivisesti arvioiden paljon yliopistollisen toiminnan kehitykseen Seinäjoella. Tutkimus on toiminut hallinnon tukena monessa eri vaiheessa. Tuki on ollut tärkeää, koska johtamisen näkökulmasta alueiden kehittämistä syytetään helposti epärationaalisista työprosesseista, epäselvistä tavoitteista, tavoitteiden kopioimisesta sekä pitkäjänteisyyden puutteesta. Näistä syistä johtuen Euroopan unioni on käynnistämässä muun muassa älykkään erikoistumisen strategian laadintaa. Etelä-Pohjanmaallekin tällainen strategia päätettiin laatia ja tutkijoille, jälleen, annettiin iso rooli valmistelutyössä.

Seinäjoen yliopistokeskuksessa tehdään paljon alueiden kehitykseen sekä yhteiskunnan alueelliseen kehittämistyöhön liittyvää tutkimusta. Erityisesti aluekehitystä koskeva tutkimus on osoittanut, että se voi olla sekä paikallisesti relevanttia että

kansainvälisesti kiinnostavaa. Hyvin usein se on soveltavaa tutkimusta, mutta se voi olla myös perustutkimusta. Olennaista tuntuu olevan keskittyminen yhteiskunnallisesti isoihin asioihin sekä teemaattinen ja menetelmällinen fokusoituminen. Käytännön osaaminen ja kokemukset lisäävät tutkimukseen kiinnostavuutta myös kansainvälisessä tutkimusyhteistyössä.

Työskentely yliopistokeskuksessa poikkeaa ”emoyliopistoista” ehkä eniten siinä, että yliopistokeskukset ja tutkijat ovat hyvin läheisessä ja opettavaisessa vuorovaikutuksessa työelämän kanssa. Työ on käytäntösuhteensa takia usein myös monitieteellistä. Monista kiinnostavista hyödyistä huolimatta asetelma on tällä hetkellä ongelmallinen, sillä työssä painottuvat monet sellaiset asiat ja tulokset, joita nykyiset tutkimuksen ja julkaisemisen roolia korostavat tulosohjausjärjestelmät ja tulosindikaattorit eivät noteeraa. Jotkut julkaisevat paljon ja kunnianhimoisesti, mutta moni kohtaa ajankäyttöllisiä ongelmia.

Yhteiskunnallisessa keskustelussa törmää usein kysymykseen, onko alueellisten tarkastelujen tekeminen menettänyt merkitystään sähköisen viestinnän maailmassa. Onko maantieteellisellä ulottuvuudella ja etäisyydellä enää merkitystä? Samalla huolta näyttää herättävän aluepolitiikan aseman muuttuminen osana yhteiskuntapolitiikkaa. Halutaanko alueita ylipäättään kehittää tasapainoisesti politiikan normatiivisella tasolla? Tarvitaanko alueellisia analyysejä?

Onneksi tutkimus myös uudistuu. Alue- ja maantieteellisen tutkimuksen eduksi on sanottava, että tutkijat seuraavat ympäristöään aktiivisesti ja haluavat rakentaa ajankohtaisia ongelmia käsitteleviä tutkimussuunnitelmia. Ihmisen ja luonnon vuorovaikutus muodostaa elävän ja uudistuvan viitekehityksen. Tämän vuorovaikutuksen avulla voidaan tarkastella kokonaisuuksia ja ihmisen rakentamia järjestelmiä, jotka ovat ajankohtaisia taloudellisen kilpailukyvyn tai ekologisen kestävyysnäkökulmasta. Myös tutkijoiden mahdollisuus ja alttius ottaa käyttöön uusia tutkimusmetodeja ovat positiivisia asioita.

Maantiede voi saada myös uusia tai vanhoja kumppaneita. Seinäjoella aloitti vuonna 2011 aluehistorian tutkimusryhmä. Sen työssä yhdistyy mielenkiintoisella tavalla historiatutkimus ja maantieteellinen tutkimus (esim. Riukulehto 2013). Tässä tutkimuksessa käsitellään ihmisen suhdetta ympäristöön ja alueellisen identiteetin muotoutumista useiden vuosien kuluessa. Kysyntää tällaiselle tiedolle ovat tuoneet meneillään olevat paikallishallinnon uudistukset, jotka ovat nostaneet esiin uutta kotiseutuhenkä.

Yhteiskunnan alueelliseen ulottuvuuteen sisältyy kehityssuuntia ja kysymyksiä, joiden ratkomisessa maantieteellä on iso rooli. Kansainvälistyminen, kansainvälisen työnjaon muuttuminen, kansainväliset yhteistyöverkostot ja logistiikka, aluekehityksen muuttuvat prosessit ja kehitykseen vaikuttamisen välineet, kaupunkiyhdyskuntien sisään kehitys sekä globaalin kehityksen tuoma luonnonvarojen resurssiniukkuus ja resurssitehokkuuden tavoite pitävät maantieteellisen tutkimuksen vastaisuudessakin arvossaan.

JUHA ALARINTA

Seinäjoen yliopistokeskus

KIRJALLISUUS

- Bourdieu, P. (1975). The specificity of the scientific field and the social conditions of the progress of reason. *Social Science Information* 14: 6, 19–47.
- Geologian laitoksen vastine 22.6.2010 (2010). Maa- ja metsätieteiden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. Dnro 19/012/2010.
- Granö, O. (2010). Yliopistouudistus ja maantieteen kehitys oppiaineena. *Terra* 122: 2, 61–62.
- Hyryläinen, T., P. Pykkänen & T. Suutari (2012). Mitä maaseutu vastaa tulevaisuuden kysyntään? Maaseutu Suomi-strategiassa -työpajaproessin tuloksia. *Sitran selvityksiä* 67. 51 s.
- Häkli, J. (2010). Maantiede 2020 – profiloitutaan. *Terra* 122: 2, 89–90.
- Inkinen, T. (2013). Maantieteen tohtorikoulutus muutoksen edessä. *Terra* 125: 1, 1–3.
- Katajamäki, H. & R. Kaikkonen (1991). Maaseudun kolmas tie. *Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus Seinäjoki Julkaisusarja A*: 1. 174 s.
- Linkola, H. & T. Inkinen (2010). Johdanto: Maantieteen tuleva vuosikymmen suomalaisessa yliopistossa. *Terra* 122: 2, 87–88.
- Maantieteen laitoksen vastine 21.6.2010 (2010). Maa- ja metsätieteiden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. Dnro 19/012/2010.
- Mäki, S. (2012). Pidetään maantiede Suomen kartalla. *Terra* 124: 4, 243–244.
- Naukkarinen, O. (2013). Edistä, anna ja kasvata. Lain määrittämät yliopiston tehtävät yliopistolaisen arjessa. *Tieteessä tapahtuu* 31: 6, 3–10.
- Paasi, A. (2005). Globalization, academic capitalism and the uneven geographies of international journal publishing spaces. *Environment and Planning A* 37: 5, 769–789.
- Paasi, A. (2013). Positioning a ‘peripheral’ but an international journal under conditions of academic capitalism. *Fennia* 191: 1, 1–13.
- Paasi, A. (2014; *painossa*). Academic capitalism and the geopolitics of knowledge. *Teoksessa* Agnew, J., A. Secor, V. Mamadouh & J. Sharp (toim.): *The Wiley-Blackwell Companion to Political Geography*. John Wiley & Sons, London.

- Riukulehto, S. (2013). Homely sites and landscapes as elements of regional identity. *Teoksessa* Kuhn, F. (toim.): *Identities, cultures, spaces*, 41–56. Cambridge Scholars publishers, Cambridge.
- Räsänen, M. (2010). Matti Räsänen selvitys laitosten yhdistymisestä 16.6.2010. Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta, Turun yliopisto. Dnro 19/012/2010.
- Sheppard, E. (2013). Geography and the neoliberalizing academy. *AAG Newsletter* May 31, 2013.
- Sotarauta, M., T. Laakso & S. Kurki (1999). Alueellisen innovaatioympäristön vahvistaminen. Etelä-Pohjanmaan korkeakouluverkoston toimintamalli. *Sente-julkaisuja* 4/1999. 45 s.
- Streeck, W. & K. Thelen (2005). Introduction: institutional change in advanced political economies. *Teoksessa* Streeck W. & K. Thelen (toim.): *Beyond continuity*, 1–39. Oxford: Oxford University Press, Oxford.
- Vartiainen, P. (2005). Maantiede suomalaisessa yliopistolaitoksessa: keskustelua. *Terra* 117: 1, 54–57.
- Yliopistolaki, säädös 558/2009 (2009). 15.10.2012. <www.finlex.fi>